

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

4 V. Christus mortuus fuerit primo die solemni, at festiuo Azymorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

Nazian. agnus comedebatur in pane azymo, ita hic Christus manducatur sub speciebus panis. Sunt etiam multæ alie similitudines, quas sancti Patres citati, præsertim Gregor. latè persequitur. Ita ergo quoad temporis circumstantiam magis repræsentauit sacrificium agni, sacrificium Eucharistiæ, quam crucis. Vnde Gregorius Nazian. orat. 2. de Paschate, dicit imperasse Deum, vt agnus luna decima quarta immolaretur, quia tunc Christus daturus erat discipulis suum corpus, & sanguinem. Chrysostom. vero homil. de prodit. Iudæ, homil. 83. in Matth. dicit Christum luna decima quarta dedisse discipulis Eucharistiæ, vt figuram agni Paschalis impleveret. Adde ex Ambros. epist. 83. & Cyprian. epist. 63. per agnum ad vesperam immolatum præfiguratum esse Christum fuisse immolandum in cruce ad vesperam mûdi. Diximus etiam supra, & significat Irenæus lib. 4. contra Hæres. cap. 23. per horam immolationis agni, significatam esse horam, in qua Christus in cruce moriturus erat. Hoc ergo modo satis fuit impleta illa figura.

Ambros. Cyprian. Ad Patres vero, qui videntur dicere, Christum mortuum esse luna decima quarta: partim ex dictis patet responsio, partim dicam fest. sequenti latius.

SECTIO IV.

Vtrum Iudæi tempore mortis Christi celebrarent Pascha, & festum azymorum tempore à lege præscripto, atq. adeo, an Christus mortuus fuerit primo die solenni, ac festiuo azymorum.

EX dictis in sectione præcedenti constat, Christum mortuum esse lunâ 15. quia luna 14. cenauit, & postridie occisus est. Vnde necessario fit, si Iudæi obseruabant ritum Paschæ, & azymorum in lege præscriptum, Christum occisum à Iudæis esse postquam pasche sacrificauerant, in ipso primo die azymorum solenni ac festiuo. Controuersia ergo nunc est, an eo tempore, quo Christus vixit, Iudæi seruarent tempora solennitatum à lege præscripta. Nam hinc pendet resolutio alterius quæst. vtrum Christus fuerit occisus in die festo.

Sunt autem in hac re duæ Latinorum sententia. quæ partim conueniunt cum sententia Græcorum tractata sectione præcedenti, partim differunt. Prima est: Iudæos ex parte immutasse tempus celebrationis Paschæ, & azymorum, atque adeo illo anno, quo Christus mortuus est, non comedis agnum luna 14. ad vesperam, sed 15. & festum azymorum reiecit in 16. Quæ sententia conuenit cum sententia Græcorum in eo, quod negat Christum eodem die cenasse agnum, quo cenabant Iudæi, negat etiam occisum esse in die festo, sed antequam pasche. Differunt tamen, quia Græci dicunt hoc accidisse propter anticipationem Christi: authores vero huius sententiæ euenisse aiunt propter postponitionem Iudæorum. Quam originem traxisse dicunt, ex constitutione quadam facta à Iudæis in secunda templi instauratione, qua cautum est, ne vnquam primus dies azymorum in feria sexta obseruaretur. Sed si interdum luna 14. in feriam quintam incideret, immolatio agni in lunam 15. & dies festus in lunam 16. seu in Sabbathum transferretur. Quod si dicas, quomodo ausi fuerint tempora à lege præscripta mutare. Respondetur obseruasse illa, iuxta Ecclesiasticam (vt ita dicam) computationem, non iuxta astrologicam, & naturalem. Sumebant enim Iudæi initium mensis à prima luna, seu Neomenia, & initium totius anni à prima luna post æquinoctium vernale: à qua fere omnium festorum anni numerationem sumebant. Vnde quando prima Neomenia totius anni incidebat, v.g. in feriam sextam, non numerabant illam, vsq. ad diem Sabbathi, & ita componebant

Calendaria, & designabant Pascha in 14. lunâ iuxta suam computationem, quamuis reuera esset 15. iuxta lunæ conuersiones. Hanc sententiam docuit Paulus Burgensis in additionib. ad Lyranum Matth. 26. Ioan. Hentenius in præfatione ad Euthym. super Euangelia, Gagneus in id Ioan. 18. Et ipsi non introierunt prætorium. Ioann. Lucidus opusculo de vero die passionis Christi, c. 9. Onuphr. lib. 2. fastorum in commentarijs, Iansen. cap. 128. Concordiæ, & Catharinus li. 2. contra Caietan. Qui referunt, constitutionem illam seu traditionem Hebræorum, ex quodâ libro Rabbi Gamalielis, de solis, & lunæ moribus. Reddunt autem rationem illius consuetudinis, quia in primis non erat mala, quia non tenebatur Iudæi ad celebrandas suas festiuitates exacte obseruare motus cælorum, & regulas Astronomiæ, (id enim fere impossibile erat) satis ergo erat, vt ea celebrarent, iuxta vulgarem computationem suorum Calendariorū, sicut nunc facit Ecclesia in obseruatione festorum mobilium. Poterant ergo licite hoc modo componere regulas Calendarij, quas sciebant non ad amissum respondere iuxta calculum astronomicum: sed plus minusve ab illo distare. Deinde erat hoc illis utile, ne cogerentur duo simul festa seruare, in quibus neq. cibos parare, neq. mortuos sepelire, neq. alia similia illis licebant, à quibus duobus continenter diebus abstinere valde onerosum fuisset. Deniq. etiam nunc dicuntur Hebræi vti huiusmodi Calendariis, vt, quando cunq. prima Neomenia in feriam secundam, quartam, vel sextam incidat, in diem aliam transferatur, vt prædictum incommodum omnibus anni festis videretur, vt Ioan. Hentenius supra, & alij latius declarant. Fundamentum præcipuum huius sententiæ est, quia ex Euangelio Ioannis aperte colligitur, Iudæos nondum manducasse agnum, quando Christum occiderunt, ergo vel hoc fuit, quia Christus anticipauit Pasche, vel quia Iudæi postposuerunt: non primum, ergo secundum. Primum antecedens patet primo ex Ioan. 18. Et ipsi non introierunt prætorium, ne contaminarentur, sed vt manducarent Pascha: Secundo, Ioan. 19. Erat autem parasceue Pascha, id est, preparatio ad Pascha. Ipso ergo die, quo Christus est crucifixus, nondum erat Pascha celebratum, sed ad illud fiebat preparatio. Et ita videntur exponere hunc locum August. tract. 117. in Ioan. & lib. 3. de consensu Euangelistarum cap. 13. Bedæ, & Glossa ordinaria Ioan. 10. & Anselm. Matth. 27. in illa verba: Altera autem dies quæ est post parasceue. Et confirmatur, quia si erat dies preparationis, ergo non erat dies festus, in quo nihil licebat præparare. Alia fundamenta afferemus in sequenti opinione.

Secunda sententia est Iudæos solitos fuisse celebrare semper Pascha luna decima quarta ad vesperam: tamen quando hæc incidebat in feriam quintam, transferre solitos primum diem azymorum in diem Sabbathi, ne duos nimirum festos dies continue celebrarent. Quæ opinio differt à præcedenti, & à sententia Græcorum in hoc, quia docet Christum eadē nocte cenasse agnum, qua illum cenabat synagoga Iudæorum vniuersa, cum illis autem cōuenit, quia docet Christum non fuisse occisum in die festo, & solenni. Hæc fuit sententia Rupert. lib. 2. in Leuitic. c. 36. & lib. 10. in Matth. circa id cap. 26. Scitis, quia post biduum Pascha fiet. Hic vero autor in nulla vel historia vel traditione fundat eam consuetudinem Iudæorum. Solum contendit ex Euangelio probare Christum non fuisse occisum in die festo. Primo ex illo Matth. 26. Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Secundo ex illo verbo Ioan. 19. Vi non reuerterentur in cruce corpora Sabbatho, erat enim magnus dies ille Sabbathi: porro non alia erat ratio magnus, nisi quia festiuitas Paschalis in eum transferebatur. Tertio, quia in eo die multa opera facta sunt à Iudæis, quæ in die festo non licuissent: vt verbi gratia, omnia, quæ in Christi morte procuranda fecerant: neque

Ioann. 18.

neq[ue] est verisimile eos publice egisse contra obseruantiam legis. Quia licet alijs in rebus essent prauis, tamen caeremoniarum legis erant obseruantissimi, vnde non ausi sunt ingredi prætorium, ne contaminarentur: imo Pilato dixerunt, *Nobis non licet interficere quemquam*. Deinde etiam p[ro]ph[et]i, & mulieres nonnulla fecerunt eo die, quæ non licebāt die festo, nimirum, quod Iosephus ab Arimathia emerit synodum, & deposuerit Christi corpus de cruce, illudque inuoluerit, ac posuerit in monumento, & aduoluerit lapidem ad ostium monumenti. Marc. 15. & de mulieribus, quod reuerentes, patauerunt aromata, & vnguenta. Luc. 23.

Mar. 15.

Leuit. 23.

Iudas eadē

qua Christi

agnum Pas-

chalem im-

molant.

Matth. 26.

Marc. 14.

Luc. 22.

Dicendum vero primo Iudæos eadem, qua Christus, nocte cenasse Paschalem agnū, atque adeo post illius esum mortem Christi à Pilato petiisse. Hæc sententia est communis Theologorum, quos infra referam, & probatur primo ex Euangelio Matth. 26. & Marc. 14. Luc. 22. *Primo die azymorum, quando Pascha immolabatur*. Vel (vt Lucas ait) *In quo necesse erat occidi Pascha*. Ex quibus verbis, primo habemus Christum comedisse agnū prima die azymorum, non dicebatur autem, *prima dies azymorum*, nisi quia incipiebant in ea Iudæi abstinere à fermentato, scilicet ad vesperam lunæ decimæ quartæ, vt supra explicatum est. Responderi potest non vocari primam diem azymorum factū, sed iure. Nam erat dies, in qua secundum legem abstinendum erat à fermentato, quamuis de facto Iudæi hoc non facerent, sed transferrent. Sed in primis hoc non dicitur consequenter. Nam si Iudæi legitime introduxerant eam consuetudinem, & festorum translationem, iam non tenebantur eo die seruare azyma; ergo nec iure, nec facto erat primus dies azymorum. Deinde licet illa interpretatio possit accommodari verbis Lucæ, *In quo necesse erat occidi Pascha*, quæ ius significant, tamen cum verbis Marci stare non potest. *Quando Pascha immolabatur*, hæc enim factum, & executionem aperte demonstrant. Præterea idem conuinci potest ex verbis Christi Matth. 26. *Scitis, quia post biduum Pascha fiet*: quæ non ius, & obligationem, sed factum indicat. Præsertim, cum discipuli, qui non erant docti, sed vulgares homines, nihil aliud scirent de die, in quo Pascha erat celebrandum, nisi quod in vsu erat totius plebis: & tamen ipsi etiam discipuli supponentes illum esse diem Paschatis, quærebant à Christo. *Vbi vis patremus tibi comedere Pascha?* Non est igitur sermo in toto illo contextu Euangelico, nisi de die, in quo de facto Iudæi Pascha immolabant: & tamen eodem die dicitur Christus illud immolasse. Deniq[ue] etiam si admittamus illam verborum Lucæ interpretationem, potest retorqueri argumentum contra prædictam sententiam. Quia si iuxta legem necesse erat occidi Pascha 14. luna quando Christus agnū coenauit: ergo non solum secundum calculum astronomicum, sed etiam iuxta v[er]itatem morem, & calendarium synagoge id erat necessarium: alioqui fieret, illam consuetudinem, & traditionem Iudeorum esse legi contrariā, quod etiam auctores contrariæ sententiæ concedere non audent, neque est verisimile, quandoquidem dicunt esse introductā à viris sanctis, & in lege peritis, & sine vlla contradictione, vel Prophetarum reprehensione tot annis obseruatam. Quod argumentum potius videtur cōvincere, nullam fuisse talem consuetudinem tempore Christi Domini, de quo statim dicam. Tamen illa admissa, non propterea negandum est, quod in Euangelio est manifestum Christum eodem die celebrasse Pascha quo synagoga illud sacrificabat, atque adeo eodem modo numerasse decimam quartam lunam, quo in tota synagoga numerabatur.

Secundo probatur nostra sententia testimoniis sanctorum Patrum. Nam in primis Græci, qui dicunt Christum cenasse decima tertia luna; vt Iu-

Fr. Suarez tom. 2.

daorum Pascha antequeretur, manifeste supponit solitos esse Iudæos celebrare Pascha decima quarta luna: & eadem die tempore passionis Christi illud celebrasse.

Deinde Patres tam Græci, quam Latini, vbicunq[ue] de hac materia loquuntur, nullam distinctionem faciunt inter tempus à lege præscriptum, & à Christo, & à cæteris Iudæis in nocte cenæ obseruatum. Id patet ex autoribus, supra citatis, præsertim Theodoret. q. 24. in Exod. dicente, Christum esse traditum decima quarta luna, quando Iudæi Pascha immolabant. Et idem supponit Clem. Roman. li. 5. constit. c. 13. & 16. Beda lib. de ratione temp. c. 57. & 59. Anselm. lib. 2. de imagine mundi cap. 17. vbi dicit Christum iuxta ritum legis, & morem Iudæicum celebrasse Pascha quando illi celebrabant. Rupertus lib. 2. in Exod. c. 18. & lib. 3. in Osee. c. 7. & lib. 4. de operibus Spiritus sancti c. 8. *Faciebant* (inquit) *Pascha secundum lunam, cursum decima quarta die, comedebant agnū secundum legis mandatum; & eadem nocte Dominum nostrum comprehendunt*. Deniq[ue] Chrysost. homil. 85. in Matt. licet in aliquo à nostra sententia discrepet, vt postea dicam, tamen eo ipso hanc assertionem statuit. Dicit enim Iudæos præira, & odio in Christum præuaticatos esse legem, suosq[ue] ritus, & mores transgressos, Pascha differendo, ergo supponit, tam secundum legem, quam secundum obseruatam consuetudinem debuisse Pascha eadem nocte celebrari.

Tertio id, quod supponitur de illa traditione, & consuetudine, apocryphum est, & improbabile. Nā in primis auctores, & libri, qui ad eam probandam afferuntur, nullius sunt autoritatis: solum enim sunt quidam Rabbini, qui ante quingentos tantum annos scripserunt. Deinde Iosephus lib. 2. antiquit. c. 5. & lib. 3. c. 10. cum retulisset ritum lege præscriptum, Exod. 12. eodem modo suo tempore à Iudæis seruatum esse dicit, nulla facta mentione alicuius mutationis, seu transpositionis dierum. Et eodem modo loquitur Philo Iudæus, temporibus Christi vicinus, in citatis libris de Decalogo, & lib. 3. de vita Moylis. Idemq[ue] refert Euseb. lib. 7. hist. c. 26. ex Anatolio in libris de Paschate: qui id etiam confirmat autoritate Iosephi, Philonis, & aliorum antiquorum. Idem Nicephor. lib. 6. hist. c. 36. & 37. Et confirmatur: nam ex antiquis Patribus, & historia Ecclesiastica constat, Iudæos indifferenter solitos esse celebrare Pascha decima quarta luna, in quacunq[ue] die hebdomadæ incidisset, & ideo hæretici dicti. *Quartodecimani*, dicti sunt Iudæi, quod in quocunq[ue] die hebdomadæ Pascha celebrandum esse contenderent, si decima quarta luna in eum incideret. Quam consuetudinem aliquando Orientalis Ecclesia magna ex parte seruauit. Ita colligitur ex epistola Concilij Niceni ad Ecclesiam Alexandrinam, quam refert Nicephor. lib. 8. historiae, c. 24. & 15. & Theodoret. li. 1. hist. c. 9. & 10. & Socrat. lib. hist. c. 6. & in Tripartita lib. 2. c. 12. Item ex epistola Constantini Imperatoris, quam refert Euseb. lib. 3. de vita Constantini c. 16. & 17. Idem colligitur ex eodem Eusebio lib. 5. hist. cap. 22. & sequentibus, & Nicephor. lib. 4. hist. c. 36. & ex August. hæres. 29. & Epiphano hæres. 50. & hæres. 70. Ildoro lib. 8. originum c. 5. & Athanas. episto. ad Orthodoxos de synodis Arimini, & Seleuciæ congregatis. Si igitur tempore primitiue Ecclesiæ, Iudæi Pascha celebrabant decima quarta luna, in quacunq[ue] diem hebdomadæ incideret (vt disertis verbis dicunt multi ex citatis Patribus) falsa omnino, atq[ue] conficta est illa mutatio, atque obseruatio dierum, quæ ab alia sententia asseritur. Præsertim quia ex hac eadem traditione constat, solitos fuisse Iudæos die Dominica suum Pascha celebrare, si in illud decima quarta luna incidisset; & consequenter feria secunda primum diem festum azymorum agere. Quod prædicta sententia negat, eo quod alias ne-

Theodor.

Clem. Papa

Beda.

Anselm.

Rupert.

Chrysost.

Ioseph.

Philo.

Euseb.

Anatol.

Nicephor.

Hæretici

quartode-

cimani.

Conc. Nic.

Theodor.

Socrat.

Euseb.

Augustin.

Epiphani.

Ildor.

Athanas.

Mm 2

cess.

cessarium esse in sequenti hebdomada duo festa continenter observare, scilicet Sabbathum, & Dominicam diem, quæ futura erat septima azymorum, in qua iuxta legem, ab omni opere servili vacandum erat: quod inconueniens prædicta sententia vitare cupiebat. Illud vero quod assumimus, non obscure colligitur ex dictis Patribus, & ex Ambrosio epist. 82. & Beda libro de ratione temporum, ca. 56. & 59. qui referunt, hac de causa præceptum esse in Ecclesia, ut quando luna decima quarta indicit in diem Dominicam Paschale festum in sequentem Dominicam differatur, ne Christi annorum, & Iudeorum celebritas, in eum diem coincideret, quod tunc etiam obseruat Ecclesia. De quare videri possunt epistolæ decretales Pij Primi, & Victoris Pontificum.

Quarto hinc obiter soluitur præcipuum fundamentum, quod excogitatum est ad hanc mutationem confingendam, simulque offenditur nulla ratione fuisse necessariam, quia si aliqua esset, maxime ne duo dies festi continenter occurrerent: sed hæc ratio nullius momenti est. Primo, quia reuera nunquam Iudæi hoc incommodum vitare studuerunt, ut ex dictis satis constat, & ex Iosepho lib. 13. antiquit. cap. 16. ubi refert, tempore Hircani festum Pentecostes proxime post Sabbathum incidisse. Ac præterea ex ijs, quæ contraria sententia docet, aperte conuincitur. Dicunt enim autores illius, primum diem azymorum tempore mortis Christi celebratum esse à Iudæis in die Sabbathi. unde necesse fuit septimam diem azymorum incidere in feriam sextam sequentem, illa autem dies etiam erat festiua, & solennis, ergo necessario incidunt in illud incommodum, quod vitare student. Deinde nullum reuera erat incommodum in ea festorum continuatione. Duo etiam sunt, quæ afferuntur, primum est de necessitate ciborum, quæ in die festo parari non poterant. Sed hoc procedit ex falso fundamento.

Exod. 12. & 16.

D. Thom.

Caies.

Tob. 2.

Obiectio.

Responsio.

Leuit. 23.

Num. 29.

Matth. 12.

Nam licet in die Sabbathi prohibitum esset coquere, & parare cibos, Exod. 16. non tamen in alijs festiuitatibus, præsertim in die Paschæ, de quo, & de die septimo azymorum dicitur Exod. 12. *Nihil operis facietis in eis exceptis ijs, quæ ad vescendum pertinent.* Ac propterea (ut notauit D. Thomas Ioann. 19.) prima dies azymorum, licet esset festum Paschæ, poterat esse parasæue, id est, præparatio ad Sabbathum sequentem. Alterum incommodum erat de sepultura mortuorum, quam bi duo differre valde fuisset molestum. Sed hoc etiam falso nititur fundamento. Nam (ut aduertit Caietan. Leuitic. 23.) non erat prohibitum in die Paschæ sepelire mortuos, quia illud non erat opus seruale. Unde Tobia 2. legimus eum die festo surrexisse ante prandium, & corpus mortuum occultè domum attulisse, ut illud postea sepeliret.

Sed dicunt, si festum Paschæ feria sexta, & decima quinta luna celebraretur, necessario sequi, ut dies septima festi tabernaculorum incideret in Sabbathum, hoc autem erat inconueniens, quia in eo festo multa fiebant, quæ in Sabbatho fieri non licebat. Hæc vero argumentatio nullius momenti est. Tum quia diuina lex nihil in toto festo tabernaculorum faciendum præcipiebat, quod in die Sabbathi fieri non posset, ut constat ex Leuit. 22. & Num. 26. Alia vero, quæ Burgenis refert, incerta sunt, ex apocryphis traditionibus Iudæorum desumpta, quas verisimilius est non esse adeo antiquas: sed multo post Christi tempora adinuentas. Tum etiam, quia si ea omnia, quæ in eo festo solita fieri referuntur, actiones erant religiosæ, & sacræ, atque ad Dei cultum pertinentes, nulla lex vetabat, quin in Sabbatho fieri possint, iuxta illud Matth. 12. *Sabbathus facerdes in templo Sabbathum violat, & sine crimine sunt, si autem actiones illæ erant prophane, non erat propter eas mutatio festi facienda. Unde confirmatum*

A tota hæc ratio. Quia omnes istæ causæ, vel incōmoda denuo excogitata, ut fieret hæc mutatio, etiam si vera fuissent, non tamen essent de nouo exorta, sed cum ipsa diuina lege necessario coniuncta veluti intrinsecè, & ex natura rei, ergo non poterant sufficere ad eam mutationem faciendam. Quia eo ipso quod necessario consequuntur ex lege lata per se, & non tantum ex accidenti, intelligitur legislator ea non curasse, sed potius eis non obstantibus voluisse obligare lege sua, prout ab ipso lata est. Tandem vel illa mutatio, & consuetudo honesta atq; legitima fuit, vel iniqua. Si primum, ergo Christus Dominus eam obseruasset, nam de eo legimus, quod *ascendebat Ierusalem secundum consuetudinem diei festi*, alioqui sequuntur incommoda præcedenti sectione illata contra Græcorum opinionem: scilicet, quod præbuisset

B Christum occasionem scandali, si iuxta recepram, iustamq; consuetudinem, legem Dei non obseruaret. Item neq; Iudas, neq; Pharisei omisissent, quin de hoc crimine illum accusarent. Ad eundem saltem sequitur aliud incommodum ad materiam de Eucharistia pertinet, scilicet, quamuis demus Christum voluntarie anticipasse legalem cenam agni, tamen post illam licuisse iuxta illam consuetudinem fermento uti: ex quo facile inciditur in sententiam Græcorum asserentium. Christum in fermentato consecrasse. Si vero dicatur secundum, scilicet illam mutationem fuisse iniquam, mirum est fuisse introductam à viris sanctis, qui tempore reedificationis templi affuerunt, & à nullo Prophetarum, neq; ab ipso Christo Domino fuisse reprehensam. Sit igitur certum tempore Christi Domini non fuisse factam huiusmodi mutationem. Quod si verum est Iudæos eam nunc obseruare, longe post Christi tempora illi consuetudini initium dedere, ut etiam ex Rabbi Aben Esra in commentario Leuit. c. 23. refert Bellarmin. loco supra citato.

Dico secundo, Christum Dominum interfectum esse in die festo, ac solenni Paschæ, quando Iudæi primum diem azymorum celebrabant. Hæc conclusio necessario sequitur ex præcedenti. Nam constat ex Euangelio Christum interfectum esse die proximè sequenti post noctem, in qua tam ipse, quam Iudæi omnes Pascha immolabant: sed dies ille erat primus azymorum solennis, atq; festiuus, ut constat ex 12. Exod. & alijs locis Scripturæ supra citatis, ergo. Respondet Rupertus, hoc ita futurum fuisse secundum legem: Iudæos vero transfuisse festiuitatē. Sed hoc in primis, cum sine historia, aut probatione asseratur, merito reicitur, ut per se incredibile, ac voluntariè confictum. Deinde rationes omnes nuper adductæ aduersus Burgenis translationem, eodem modo vrgent contra hanc sententiam, & euidenter refellunt fundamentum eius. Præterea sequitur ex hac sententia aliud incommodum ad doctrinam de Eucharistia pertinet. Nam si Iudæi prius cenabant agnum cum azymis, & statim redibant ad fermentum per integrum naturalem diem, sequitur (inquam) Christum seruasse hanc consuetudinem, quæ iusta esse supponitur. Unde vterius probabile sit illum in fermentato consecrasse. Nam comsecrauit post legalē cenam, vsuali cenā iam inchoata, vel proximè ante illam, quando ad fermentum redire licebat.

Deniq; ex Scriptura sacra, & Patribus potest hæc conclusio directe probari. Primo ex verbo illo Ioan. 13. *Ante diem festum Paschæ.* Nam præcedenti sectione ostendimus illud necessario intelligendum esse de naturali, seu artificiali die, qui proximè sequebatur post eam noctem, in qua Christus lauit pedes Discipulorum, & hic appellatur à Ioanne *diei festus Paschæ*: constat autem in illo mortuum esse Christum. Secundo, Ioan. 18. dicunt Iudæi, *Nobis non licet interficere quemquam*, quod supra questio. 47. in commentario articuli. 4. ostendimus intelligendum esse

Bellarmini
Prima azymorum die
Christum occiditur.

Exod. 12.

Ioan. 13.

Ioan. 18.

esse ratione festi Paschalis, quia nulla alia potest afferri ratio probabilis, cur eis non liceret hominem poena mortis afficere, si alioqui illa esset dignus. Vnde Chrysost. August. Cyrill. ac Beda, supra pro hac expositione citati, hanc planè docent sententiam.

Tertio, eo die, quo Iudæi moliti sunt Christi mortem, simul curarunt liberationem Barabbæ, eamque obtinuerunt, sed hoc posterius factum est in die festo, ergo & illud prius. Minor probatur ex verbis

Luc. 23. Necessè autem habebat dimittere eis per diem festum, vnum, & Marc. 15. Per diem autem festum solebat

Luc. 22. *Chrysost.* *August.* *Cyrill.* *Beda.* *Matth. 27.* dimittere eis vnum ex vinculis. Matth. vero capit. 27. dicit. Per diem solemnem: Non potest autem eo loco dici. Dies festus & solemnis, nisi primus azymorum. Quod si quis exponat, id idcirco fieri per diem solemnem, quia fiebat in vigilia, & propter solemnitatem sequentis diei, magnam vim infert literæ, cum Evangelistæ aperte dicant, id solitum esse fieri in die festo, & solemni, & ita, ut verba præferunt simpliciter intelligunt Patres omnes, ut videre est in Chrysostomo, Hieronymo, & alijs Græcis, & Latinis. Quarto afferre possumus illud Amos octavo. Occidit sol in meridie, & tenebre scire faciam terram in die luminis, & conuertam festiuitates vestras in luctum. Quem locum quâuis allegorico sensu interpretatur Tertullian. libro contra Iudæos cap. 9. de die mortis Christi, & subdit, tunc cepisse solemnitates Iudæorum verti in luctum, quia in die solemni Pasche, & primo azymorum, sol occidit in meridie, dum tenebre factæ sunt per vniuersam terram. Et eodem modo exposuit Euseb. libr. 10. de Demonst. Demonstratione sexta, & eleganter Cyrill. Ierolymit. cap. 13. Quibus adiungi potest Origen. hom. 23. in Num. dicens, defecisse omnes Iudæorum festiuitates, eo quod in loco sancto, & in die festiuitatis Dominum Iesum Christum occiderunt. Et hoc etiam modo intelligendum est, quod scribit Clemens lib. 5. Conf. capit. 14. alias. 16. In ipso die suo festo Dominum comprehenderunt, ut perduceretur ad exitum, quod scriptum est. Populerunt signa tua signa, & in medio solemnitatis non cognouerunt. Dicit enim Iudæos comprehendisse Christum in die festo, quia comprehenderunt illum in nocte decimæ quintæ lunæ, ineunte iam die festo iuxta computationem Hebræorum. Idem docet aperte August. tractat. 50. in Ioannem, exponens illa verba. Proximum ergo erat Pascha Iudæorum. Illam, inquit, diem festum Iudæi cruentum habere Domini sanguine voluerunt, illo die festo occisus est agnus, qui nobis eundem diem festum suo sanguine consecrauit. Rationem non possumus hanc veritatem confirmare, cum solum ad historiam pertineat, tamen (ut Leo Papa notauit sermone. 7. de Pessione) non caruit mysterio nec sine diuino consilio factum est, ut impij Iudæi, qui sciendi in Christum occasiones sepe quaerant, non nisi in solemnitate Paschali exercendi furoris sui acciperent potestatem. Oportebat enim tam insigne sacrificium in die festo, ac solemni offerri, & in eo antiquarum victimarum umbras, ac figuras consummari.

Ad fundamenta aliarum opinionum, ut respondeamus, exponenda sunt variâ loca Euangeliorum. Primus est Ioann. 18. Ipsi non introierunt prætorium, ne contaminarentur, sed ut manducarent Pascha. Prima expositio est Iudæos quidem nondum immolasse, & comedisse agnum, quando Christum accusabant coram Pilato: id tamen non euenisse, aut quia tempus præscriptum à lege non esset transactum, aut quia ex antiqua consuetudine solet immutari: sed quia præoccupati, circa mortem Christi, non potuerant eo anno huic solemnitati vacare. Hæc vero responsio, si de omnibus Iudæis intelligatur, æque improbabilis est, ac aliz opiniones supra improbatæ: tum quia repugnat verbis Euangeliorum supra tractatis: tum quia incredibile est vniuersam plebem, atque omnes homines externos, qui ad immolandum agnum Ierolyma conuenerant, in machinanda

Fr. Suarez. tom. 2.

A Christi morte fuisse occupatos, impeditosque, ne agnum suo tempore immolare possent. Si autem intelligatur responsio solum de Phariseis, Scribis, ac principibus sacerdotum, & de nonnullis eorum ministris, est probabilis hæc expositio, & auctor Chrysost. homil. 82. & 85. in Matth. quam Theophyl. sefeno refert D. Tho. in catena Luc. 22. & hic videtur esse sensus Leonis Papæ sermone septimo de passione, ubi sic inquit. Cum Scribæ, & seniores populi ad impium concilium Pontifices congregarent, omniumque animos sacerdotum cura admittendi in Iesum scelus occupasset, ipsi se doctores legis lege priuarunt, & spontaneo defectu ritus sibi patrios abstulerunt. Incipiente enim festiuitate Paschali, qui ornare templum, mundare vasa, victimas providere, & legitimis purificationibus sacratiorem diligentiam adhibere debuerant, periculis odij furore concepti, ad vnum opus vacant, & in vnum facinus simili crudelitate coniurant. Quæ fere verba mutatus videtur Leo ex Hier. Matth. 26. circa illud. Tunc congregati sunt principes sacerdotum, &c. Ad id etiam potest coniectura. Quia cum principes Iudæorum vehementi odio in Christum ducerentur, Iudæque promissionem, & aduentum auidissime expectarent, verisimile est tota illa nocte huic operi fuisse intentos, prius preparando cohortem, & ministros, ut Christum caperent, postea ipsum comprehendendo, examinando, ac iniurijs afficiendo. Denique cum legamus Actor. 23. quosdam Iudæos ire exarsisse odio in Paulum, ut se deuouerint, neque manducaret, neque bibituros, donec ipsum occiderent, quid mirum est si dicamus hos Iudæos, qui multo maiori odio in Christum ardebant, tam fuisse sollicitos circa mortem Christi, ut nihil de agni manducatione curarint?

Quod si obijcias, hoc non fuisse contra legem quæ Exod. 12. præcipiebat, ut omnes eadem nocte manducarent agnum: Iudæos autem, quamuis alioqui essent iniquissimi, tamen in observandis suis legalibus caeremonijs fuisse obseruantissimos. Respondetur, eos ita fuisse obsecratos odio, & inuidia in Christum, ut maius Dei obsequium existimauerint curare illius mortem, quam legem exequi. Et fortasse multi eorum ex nimia malitia, atque ita contra propriam cōscientiam legem transgressi sunt, ut animi affectum immoderatum, & insanabilem situm sanguinis Christi explerent.

Nihilominus hæc expositio suspecta mihi est. Quia illi Iudæi nullam habuerunt probabilem occasionem omittendi celebrationem Paschæ, etiam si omnem sollicitudinem circa mortem Christi adhibere voluissent. Nam Iudas traditor, etiam si de eadem re fuerit sollicitus, tempus habuit manducandi Pascha. Quinimo verisimile est ita fuisse inter ipsos constitutum, ut post agni cenam, noctis tempore, opportunitatem horam ad illum tradendum, & comprehendendum quaereret. Præsertim quia post cenam agni lauit Christus pedes discipulorum, instituit cenam mysticam, & vsualem obit, & postquam egressus est Iudas, longum sermonem habuit cum discipulis suis: habuerunt ergo satis temporis, ut possent agnum manducare. Adde, quod si manducationem agni ea nocte à lege præscriptam prætermisissent, non debuissent manducare illum vsque ad 14. lunam mensis sequentis, iuxta legem latam Num. 10. ergo non erant solliciti de manducatione agni, quando prætorium non sunt ingressi, ut manducarent Pascha.

Secunda ergo expositio est nomine Paschæ eo loco non agnum, sed azymos panes significari. Hanc amplexus est D. Thom. hic quæst. 46. artic. 9. ad 1. & super Ioann. & in catena pro illa refert Alcuinum: eique fauent August. tract. 114. in Ioan. & Chrysost. hom. 82. in Ioann. & Theophyl. Ioann. 18. eamque sequi.

Mm 3

Chrysost. *Theoph.* *Cyr. Alex.* *Euseb. Emif.* *D. Thom.* *Leo Papa*

Hieronym. *Matth. 26.*

Act. 23.

Obiectio. *Exod. 12.*

Responsio.

Num. 10.

2. Expositio. *D. Thom.* *Alcuin.* *August.* *Chrysost.* *Theophyl.*

sequitur Innocent. libr. 4. de mysterio missæ, cap. 4. Duo vero huic expositioni obstare possunt. Primum est, quia non potest ex Scriptura ostendi panes azymos interdum vocari *Pascha*. Alterum est, quia similiter non potest probari ex Scriptura ad manducandum azyma, fuisse necessarium munditiam legalem: imo cum panis azymus illis diebus esset quasi usualis, & ritus ille per septem dies integros duraret, non est admodum verisimile ad illum fuisse necessarium specialem munditiam, vel observantiam. Quæ obiectiones satis probant hanc expositionem esse valde incertam ac dubiam. Si quis tamen eam sustinere velit, respondere potest ad primam, nomen *Pasche*, (ut supra dictum est) quamvis primæ significatione solemnitate dumtaxat agni significaret, translatum tamen esse ad significandum tum tempus solemnitatis azymorum. Vnde sicut nomen *Pasche*, prout significat proprium Pascha, interdum significat tempus, in quo mādatur agnus, interdum agnum ipsum, ita etiam prout significat totam solemnitatem azymorum, interdum significat totum tempus illius solemnitatis: interdum vero proprium cibum illius temporis, seu paschalem, qui præcipue erat panis azymus: atque ita, cum dicitur, *Ut manducarent Pascha*, non male exponitur, id est, ut manducarent paschalem cibum. Neque oportet, ut hæc significatio huius vocis omnino eodem modo in alijs locis Scripturæ reperiatur, sed satis est, quod ex alijs probabiliter deducatur. Et eodē modo responderetur ad secundam. Nam panes azymi habebantur sancti, & legales, sicut panes propositio- nis, ad quos edendos necessaria erat munditia, ut aperte colligitur ex 1. Regum capite 21. quamquam in lege nullibi reperiatur expressum, quod ea munditia esset necessaria, sed solū subintellectum sit, quia panes sancti habebantur. Ad hunc ergo modū, quāvis non æquali ratione, panes azymi sancti, & legali observatione, ac puritate digni existimari possunt, & ita inter sacros cibos numerantur à Iosepho libro tertio antiquitat. capite decimo & Philone libr. de vita contemplat. iuxta finem.

1. Reg. 21.

Ioseph. Philo.

Vera expo-
sitiō.
In pratorii
Pilati ingre-
di Principes
Iudeorum
cur recusau-
runt.
Num. 28.
Deut. 16.
2. Para. 30.
Ez. 15.
Ioseph.
August.

Leuit. 6. 7.
Ez. 22.
Num. 18.
Deut. 12.
Abulens.

August.

Tertia vero expositio, quæ eo probabilior vide-
tur, quo in scriptura maius habet fundamentum,
est, nomine *Pasche* illo loco non significari agnum
Paschalem, sed alia animalia, quæ illis diebus sacrifi-
cari solebant. Quod enim illis diebus præsertim pri-
mo, & ultimo plures victimæ, & sacrificia Pascha-
lia offerrentur, constat ex Numer. 28. Deuter. 16.
2. Paralipomen. 30. & 35. & ex Iosepho libro tertio
antiquitat. capite decimo & libr. 17. capite vnde-
cimo. Quod vero hostiæ illæ, seu victimæ *Pasche* no-
mine interdum in Scriptura significentur, tradidit
Augustinus libr. quæst. super Deuter. cap. 24. &
in superioribus ex varijs locis Scripturæ probatum
à nobis est scilicet 2. in fine. Denique quod huiusmodi vi-
ctimæ Paschales tantum à mundis legitime man-
ducari possent generaliter colligitur ex Leuit. 6. & 7.
& 22. & ex Num. 18. specialius vero ex Deuter. 22. Re-
cte igitur in supra dicto loco Ioannis nomine *Pasche*
huiusmodi sacrificia intelliguntur. Quam exposi-
tionem attigit Abulensis in secunda parte sui de-
fensorij, eamque recentiores scriptores frequentius
approbant.

Secundum testimonium explicandum, est illud
Ioan. 19. *Erat autem parasceue Pasche*. Circa quod no-
tandum est cum August. tract. 117. in Ioannem: *para-
sceuem* vocem Græcam esse, & *preparationem* signifi-
care. Vnde fit, cum Ioannes vocat diē mortis Chri-
sti *parasceuem pasche*, dupliciter posse intelligi. Primo
ut vox illa, *Pasche*, significet (ut ita dicam) terminum
ad quem, id est preparationem ad Pascha: & hæc in-
terpretatio fauet obiectioni factæ, & ex illa sequitur
Christum non in primo die Paschatis esse mortuum
sed in vigilia Paschatis. Sed hæc interpretatio falsa
est, ut ostendam. Alio ergo modo exponenda est il-

la vox *Pasche*, ut significet quasi subiectum, seu rem-
pus, in quod dies ille preparationis tunc incidit, ita
ut habeat vim adiectivi, & idem sit *parasceue Pasche*
quod *parasceue Paschale*, seu quod in die Pasche fie-
bat. Hanc vero esse legitimam expositionem osten-
do. Primum, quia feria sexta erat apud Iudæos dies
preparationis ad Sabbathum, quia in illa præpara-
bantur necessaria ad Sabbathum. Quia (ut supra di-
ximus) licet in alijs festis liceret necessaria ad victum
preparare, non tamen in Sabbatho. Vnde Exod. 35. &
etiam succedere signum prohibitum erat, & ideo die 16.
ante Sabbathum omnia ita præparabant Iudæi, ut
in Sabbatho omnino vacare possent, ut colligitur
Exod. 16. vbi die sexta præcipiuntur colligere cibos
duplices. Vbi Origenes hom. 7. notat, hinc diem il-
lam sextam hebdomadæ vocatam esse *parasceuem*.

Origen.

Quod non obscure colligitur ex Marco capit. 15. di-
cente, *Erat parasceue, quod est ante Sabbathum*: non er-
go vocatur *parasceue*, quia esset preparatio ad Pa-
scha: sed quia communi nomine dies illa ita voca-
batur. Et eodem sensu dixit Matt. c. 27. *Altera autem*
die, quæ est post parasceuem, quæ circumloquutione ex-
plicat diem Sabbathi, & absolute vocat *parasceuem*
plane indicans hoc nomine absolute dicto solitam
esse significari feriam sextam. Et idem colligitur ex
Luc. 23. dicente, *Erat parasceue & Sabbathum illucite-
bat*. Et confirmatur, quia ad diem Pasche nulla præ-
paratio fiebat, quia (ut diximus) in eo poterant cibi
preparari, ergo sine fundamento dicitur diem illū
vocari preparationem ad Pascha. Confirmatur tan-
dem ex Iosepho libr. 16. Antiq. cap. 10. vbi refert Au-
gusti rescriptum, vbi hæc verba habentur. *Neque co-
gi Iudæos ad præstandum vadamonia Sabbatho, aut pridie
Sabbathorum, post horam nonam in parasceue*. Vbi aper-
te vox illa *parasceue*, feriam sextam significat, quæ in-
terdum etiam in antiquis canonibus Ecclesiæ retine-
tur, ut videre licet in can. 68. Apostolorum, & apud
Clem. lib. 7. Const. c. 24.

Marc. 15.

Parasceue

Pascha quida

Matth. 27.

Luc. 23.

Ioseph.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Clem. lib. 7.

Const. c. 24.

Sed contra: Nam Augustinus tract. 120. in Ioann.
dicit. *Acceleratam fuisse à Iudæis sepulturam Christi, ne
adverseretur, quando iam propter parasceuem, quam
cenam puram appellant, facere tale aliquid non licebat*.
Et similia habet Beda Ioann. 19. Sentiunt ergo, Iu-
dæos cenaturos fuisse illa nocte cenam puram, &
ideo Christi sepulturam maturasse: cenam autem pu-
ram non videtur dici posse nisi cena agni. De hoc te-
stimonio August. atque de cena pura multa com-
mentatur Cæsar Baron. in suis annalibus, ann. 34. ac
reprehendit eos, qui nomine *cenæ puræ* censent ap-
pellari solitam quamlibet feriam sextam, seu diem
parasceues, quia nulla ratio reddi potest huiusmodi
generalis appellationis. Vnde existimat cenam Pa-
schalem intelligi nomine *cenæ puræ* propter azy-
mos panes, qui puritatem, & sinceritatem signifi-
cant. 1. ad Corin. 5. Atque ita tandem fatetur, Augusti-
num illo loco favere contrariæ sententiæ asserenti
Iudæos nondum cenasse Pascha, quando Christus
mortuus est. Et confirmat ex eodem Augustin. 1. Cor. 3.
tract. 117. in Ioann. & lib. 3. de consensu Euang. cap. 13.
vbi *parasceue Pasche* interpretari videtur, fuisse
preparationem ad Pascha. Sed quidquid sit de alijs
locis: tamen (quod ad cenam puram attinet) pro-
babilius existimo, non diem Paschatis fuisse ita ap-
pellatum propter cenam agni: sed quamlibet diem
parasceues, seu feriam sextam. August. enim non dicit
cenam agni, nec parasceuem Pasche vocatum esse
cenam puram: sed absolute *parasceuem*, & eodem mo-
do loquitur Beda. Et expresse Iren. lib. 1. cont. hæres. Iren.
cap. 10. dicit sextam diem appellari *cenam puram*: &
lib. 5. cap. 23. *Parasceue* [inquit] *quæ dicitur cena pura, id
est, feria sexta*. Cur autem feria sexta ita sit appellata,
mihi non satis constat. Probabile vero est, solitos
fuisse Iudæos in nocte feriæ sextæ propter Sabbathi
festivitatem, solennem aliquam cenam instituerere.
Constat enim ex Tertulliano libro quinto contra
Marc.

Testimonijs

Ioan. 19.

Expositio.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Exod. 16.

Exod. 35.

Marci cap. 4. Iudæos inter alias festiuitates annūtere cenās puras, quas ibi à ieiuniis distinguit. Et hæcenus de fundamentis illatis pro prima sententia.

Responsio
ad argumē-
ta secundæ
sententiæ.
Matth. 27.
Chrysost.

In fundamentis secundæ sententiæ alia occurrunt exponenda testimonia, primum est illud Matthæi 11. *Non in die festo.* Ad quod primum dicendum est cum Chrysost. homil. 80 in Matth. eos, qui hoc dicebant, non pietatis causa fuisse permotos, ut id dicerent, aut quia putarent id esse contra solennitatem diei festi, sed (ut ipsi dixerunt) ne tumultus fieret in populo. Deinde quamuis nonnulli ex illis hoc consilium dederint: sed aliorum certe sententia præualuit; præsertim cum Iudas vltro offerret sese pollicitus Iesum sine tumultu, ac rumore tradere. Quod fere notauit Rupertus lib. 3. in Oseam, circa illa verba: *Qui euit paulum ciuitas à commissione fermenti.* Imo verisimile est, Iudæorum principes maiori ex parte studuisse, obstinatoque animo voluisse Christum in die solenni Paschæ interficere, quando ex omnibus regionibus congregati erant Iudæi Ierosolymis, ut supplicium esset celebrius, ac notius. Quod diuina providentia in bonum conuertit, nam inde factum est, ut Christi innocentia, & veritas mortis ac resurrectionis eius neminem posset latere, nisi voluntarie excæcari voluisset.

Rupert.

Magnus
dies Sabba-
thi quid.
Rupert.

Secundus locus explicandus est de magno die Sabbathi, qui (ut ibi notat Rupertus) non propterea ita est appellatus, quod esset primus azymorum: sed quia erat Sabbathum paschale, & simul cum festiuitate Paschæ coniungebatur azymorum observatio, quod multum augebat diei solennitatem: tum propter dictam causam, tum etiam, quia quando illud Sabbathum occurrebat proxime post primū diem azymorum, non poterant Iudæi, qui Ierosolymam conuenerant, longum iter agere, ut ad propria redirent, & ita reddebatur solennior ille dies Sabbathi propter magnam populorum frequentiam. Adde præterea, quod Deuter. 21. præceptum erat, ut corpora eorum, qui supplicio afficiebantur eodem die de patibulo deponerentur. Aliunde vero instabat iam vespere, in qua solennitas Sabbathi incipiebat, & quia cum illa coniuncta erat festiuitas azymorum, ideo solliciti erant, ne cogerentur, aut in die Sabbathi corpora deponere, quod fortasse non licebat eis, maxime quando facile præueniri poterant, vel ea per totum diem in patibulis relinquere, quod & contra legem erat: & contra tanti diei solennitatem.

Deut. 21.

Obiectio.

Dices, maior erat solennitas primi diei azymorum, quam solennitas Sabbathi, etiam si in secundum azymorum incideret. Rursus grauius erat corpora hominum in patibulis ponere, & interficere, quam ibi iam posita relinquere, ergo, si hoc posterius tanta sollicitudine vitauerunt Iudæi, multo magis prius. Respondetur, quidquid sit de antecedenti, quod non caret dubitatione, quia dies Sabbathi, quoad aliquas actiones & circumstantias festiuior erat (ut ex supra dictis colligi potest) negatur consequentia. Quia non erat æqualis affectus Iudæorum. Antequam enim Christum interficerent, vehemēti passione, & affectu mortis eius impellebantur, & ideo nihil de festi solennitate curabant, dummodo mortem eius accelerarent: postquam vero desiderium expleuerunt suum, neque amplius haberent, quod aduersus Christum machinarentur, religionem, dieique festiuitatem simulare voluerunt.

Dubium.

Responsio.

Ioan. 18.

Cyrl.

Chrysostom.

August.

Tertio loco exponendum est, quomodo in die festo potuerunt fieri à Iudæis omnia, quæ de passione Christi Euangelistæ narrant? Et primum quidem de Iudæis hostibus Christi dici potest, eis non fuisse prohibitum causam dicere in die festo, & mortem procurare: sed exequi, iuxta illud Ioan. 18. *Nobis non licet interficere quemquam,* quod dictum à Iudæis esse propter diem festum, supra cum Cyrl. Chrysost. & August. docuimus. Supponebant ergo Iudæi sibi li-

tere petere in die festo mortem Christi, quod faciebant, cum eam exequi recusarent, quia non licebat. Secundo dici potest eos actos esse incredibili odio, & inuidia in Christum, adeoque fuisse obsecratos, ut existimarent magnum se obsequium præstare Deo, interficiendo eum, quem Deo blasphemum, & genti suæ valde perniciosum iudicabant: aliunde vero timebant populi tumultum, quia sciebant eum habere plures discipulos, à quibus diligebatur, verebantur denique ne alia ratione elaboretur à manibus, sicut alias sæpe fecerat, & ideo nata opportunitate, eam neque breuissimo tempore differre voluerunt. Cuius voluntatis nonnulla signa prius dederant. Nam Ioan. 7. in die festiuitatis scenopægiæ voluerunt eum comprehendere, idemque tentarunt postea in die magno, seu octauo festiuitatis. Et Ioan. 10. in alio die festo eum lapidare tentarunt, ubi iam non tantum procurare, sed exequi mortem eius volebant in die festo, sicut Num. 25. transgressor Sabbathi eodem die lapidatus est.

Ioan. 7.
Cyrl.

Num. 25.

Deinde de mulieribus, vel aliis personis, quæ ex pietate Christi corpus eodem die sepulture mandauerunt, responderi facile, ea opera non fuisse feruilia, sed charitatis, & pietatis, & ideo non fuisse prohibita in illo die (ut supra probatum est) secus vero erat de die Sabbathi, in quo non feruilia opera, sed simpliciter opera prohibebantur, ut patet Exod. 16. 20. & sequentibus. Quod absolute de omnibus operibus Iudæi intelligebant, & saltem intelligi de laboriosis potest, quorum magna necessitas occurrebat, seu quæ sine incommodo differri, aut præueniri uō poterant. Denique quod de mulieribus additur, quæ parauerunt aromata, ut Christum iam sepultum vnguerent, quamuis eandem possit admittere responsionem: probabile tamen est eas non id fecisse eodem die, quo mortuus est Christus, sed die sequenti post occasum solis finita iam Sabbathi festiuitate. Marcus enim cap. 16. expresse dicit: *Et cum transisset Sabbathum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes vngerent Iesum.* Unde quod Luc. 23. *Et reuertentes parauerunt aromata & vnguentum, & Sabbatho quidem sabbatum secundum mandatum,* vel intelligendum est per anticipationem (ut exponit Innocent. 3. lib. 4. de myste. missæ ca. 4.) vel certe intelligi potest, quædam parasse illo die Veneris, antequam sol occideret, & Sabbathum inciperet, quæ domi habebant, vel ad manum facile habere poterant: plura vero emisse postea die sequenti finita Sabbathi festiuitate.

Dubium.

Responsio.

Exod. 16. 20.

Aromata

ad vnguen-

dum Christi

corpus mte-

licet quatuor

do parauerunt

Luc. 23.

Luc. 23.

Innocent. 3.

SECTIO V.

Qua die hebdomada, & mensis Christus Dominus fuerit mortuus.

Ubitatio hæc facile potest ex dictis in præcedenti sectione definiri. Nam quod attinet ad priorem partem, ex dictis plane sequitur Christum mortuum esse feria sexta, hoc est, die Veneris, quod aperte constat ex Euangelio. Dicitur enim Matth. 27. *Christus crucifixus, & sepultus in die parasceus, & Marc. cap. 15. addit. Quod est ante Sabbathum.* Et Lucas cap. 23. *Erat (inquit) Parasceus, & Sabbathum illucescebat,* loquitur autem de die, & hora sepulture Christi, dixit autem illuxisse Sabbathum, quia erat prope occasum solis, in cuius crepusculo Sabbathi festiuitas incipiebat. Denique Ioan. cap. 19. dicit depositum fuisse Christum de cruce eodem die, quo sepultus est, ne in cruce Sabbatho maneret, constat ergo crucifixum esse die Veneris. Quod enim quidam exponere conati sunt Sabbathum ibi non significare propriè, & in rigore septimam diem hebdomadæ, sed Paschæ festiuitatem, inauditum est, & omnino falsum, atq; cōtra propriam significationem Parasceus & Sabbathi: & procedit ex falso fundamento, sc. diem proximum post mortem Christi fuisse festum

Feria sexta

Christus

mortuus.

Matth. 27.

Marci 15.

Luc. 23.

Ioan. 19.

Mm 4

Pascha